

felsőmagyarországi renaissance kultúrájának forrás-kérdése, melyet a tudós szerző egy-két gondolatvillanással érint. Avagy ide tartozik az egyes városok emlékeinek monografikus feldolgozása. Mindenekfölött pedig, mint régi kulturális hiányt kitöltő állandó vágy, jelentkezik a magyar képzőművészet történetének feldolgozása, melyre Divald Kornélnál senki sem lehetne hivatottabb.

Divald Kornél könyvének tudományos értékén kívül van még valami megbeesülhetetlen erkölcsi jelentősége is. Ezt nem az a szomorú aktualitás adja meg neki, hogy ma jelent meg és most tárgyal egy darab elszakított országrészről. Ez a helyzeti érték-energia még nem biztosítana számára irodalmi életet. Hanem ami ebben a könyvben oly tiszteletet parancsolóan egyéniséget, lelket sugárzó, az a nagy kegyelet, féltő gond, tudós rajongás, amellyel Divald Kornél európai s finom látóköre szeretni, értékelni tudja a magyar képzőművészetnek néha még leprimitívebbnek is tetsző maradványát. Könyve e ponton már kilep a tudomány magas köréből s az ízés, a hagyomány, az önérzetes rá tartóság nemzetnevelői terére bontja ki hatását. Aki az ő könyvét elolvassa, az igazán nem vonatkoztathatja magára Goethe vádját, melyet az olaszországi műemlékek egyikének szomorú helye mellől kiáltott világgá: „Az emberiség hűtlen lett azokhoz az ideálokhoz, melyeket önmagáról alkotott“.

Külön kell kiemelniünk a könyv kiállítását, mely a régi, szép időkre emlékeztet, amikor már a könyvek külső megjelenése is öröm, esztétikai gyönyörűség volt. Az ember a szépség és a csodálat hangulatával léphetett tartalmuk világába.

Brisits Frigyes.

Szathmáry István: Az álmok palotája. Új versek. (Budapest, 1925. A Vármegye kiadása.) A költő, kinek ez a harmadik verskötete, nem az eredetiségre törekvő, újhangú lírikusok közé tartozik. Tárgyköre, nyelve, formái a hagyományok tiszteletét árulják el s konzervatív hajlamú költőtársaitól inkább érzéseinek hőfoka s általában temperamentumának heve, mint költői előadása által különbözik. Indítékai:

rombadőlt álmok, honfibanat, a hazai föld szépségei (Balaton) nemes emberi eszmények, szerelem stb. a szokásos hangulatokat és képeket vetik fel lelkében s versformáló gyakorlatla ezt az ihlet-anyagot igen tisztá, csiszolt és ízléses formába önti. Költői egyéniségét és felfogását maga jellemzi e két sorral, melyben álmái összeomlását siratja:

A Szépség, Jóság és Igazság torna
Vigyázott dús királyi birtokomra.

A költő csinos szerelmi dalaiban itt-ott az érzéki szerelemnek is látható egy-egy piros ere s itt, úgy látszik, a költő konzervatív hajlamai engedményeket tettek szilaj temperamentumának. Ilyen helyeken aztán nemesak a téma, hanem a költői stílus is Ady hatására mutat. (Fekete lovasok. Ha koldusok lánya volnál, stb.) Mindenesetre jellemző, hogy jeles költők szuggesztív ereje és hatása még ott is érzik, ahol ellennük egyébként heves harc folyik. Ady eszünkbe juttatja a vakmerő repülőt, ki ellenséges területeket áraszt el röpcéduláival. *rtm.*

Jókai és Debrecen. Jókai esztendejének gazdag termését méltó alkotással zárta le Zsigmond Ferenc, akinek irodalmi munkássága már hatalmas Jókai-monografiájánál fogva is szinte válthatatlan egységbe kapcsolódott a nagy mesemondó százéves üjjászületésével. Ezt a rövidebb speciális szempontú művét Debrecen város megbízásából írta, hogy kimutassa egyrészt a legmagyarabb város jelentőségét Jókai egyéni és írói fejlődésére nézve, másrészt Jókai alkotásainak jelentőségét az egyébként is híres város hírének emelése szempontjából.

Ez a kettős cél irányítja Zsigmond munkáját, amelynek élvezetes és világos előadásából szépen bontakozik elő az író és város kölcsönös viszonyának képe. Új és mégis természetes megállapításokat olvasunk arról, hogy mit kapott Jókai hatásokban, benyomásokban Debrecenből és mit adott vissza cserébe bűbajos feldolgozásaiban.

Jókainak Debrecennel való kapcsolata éppúgy jelentkezik egyetemes világnézeti hatásokban, mint egyes művének tárgyi vonatkozásaiban. Helyesen mutat rá Zsigmond Ferenc ama körülmény rend-

kívüli jelentőségére Jókai szellemi fejlődése szempontjából, hogy Debrecenről s az ott talált új környezettel egészséges ellenhatást kapott addigi túlzó politikájával szemben. Mi sem mutatja ezt jobban, mint politikai álláspontjának rövid két hónap alatt való gyökeres megváltozása, amely erkölcsi egyénisége fejlődésének betetőzését is jelenti. De új környezetétől a politikusknál is nagyobb jelentőségű és gyümölcsözőbb hatásokat kapott az író. Ezek a hatások öltenek marandó formát azokban a témákban, amelyek éppen Debrecennel való kapcsolatuknál fogva egyszerre elégitik ki Jókai „exoticum-kedvelő hajlamát fajszeretével és nemzeti önérzetével“. Nagy nyereség volt a „különlegességek kultuszát“ mindennek fölé helyező Jókai számára a magyar különlegességek eme hazájának eredményes föltárása. Szinte példátlan gazdagság jellemzi Jókai debreceni témakörét, amely háromirányú elágazást mutat, aszerint, hogy Debrecennek a török világban való helyzetét, a nagymúltú kollégium életét, vagy a ma is exotikus Hortobágy képét rajzolja elénk a költő.

Ebből a szempontból három csoportra oszlanak Jókainak Debrecenre vonatkozó művei, melyeknek tárgyalása a célul kitűzött speciális szemponton is felülemelkedő, alapos tanulmánnyá szépül Zsigmond Ferenc vonzó előadásában. Fejtegetéséből logikusan következik végső megállapítása: „Hogy Debrecen a magyar nemzet politikai és művelődés történetében mily nagy jelentőségű szerepet játszott a XVII. század eleje óta, azt leghatásosabban megéreztetni velünk Jókai debreceni vonatkozású költészeté“; és: „Debrecen szerencsésen elősegítette a leghíresebb magyar mesemondó lángelméjének kifejlődését, költői ihlete számára a legegészségesebb táplálékot nyújtva fél évszázadon át.“

Zsigmond tárgyának természeté-

ből következik, hogy sok értékes adatot és megállapítást vet fel színre Jókainak a kálvinizmussal való kapcsolatára vonatkozólag és könyve e tekintetben is nagyobb jelentőségű az eddigi megjelent hasonló irányú fejtegetéseknél. Vég-eredményben mélyhatású élmények megvilágításával és jelentős szempontok megfelelő kiemelésével még közelebb hozta hozzánk a nagy mesemondó kedves alakját és pompás tanulmányával szépen jellemző színeket vetített Jókai évszázados írói arcképre. *Gulyás Sándor.*

P. Pál Ödön: Tündérfa. Tündérfa egy somogy megyei falu, amelyben csupa Vajda-rokonság lakik, valamennyien bocskoros nemesek. Egyikük, koppányi Vajda Géza, Koppány vezér ivadéka, feleségének, az oszt-rák báróleánynak vagyonra és befolyásra révén nagy úr lesz; főispán, sőt báró. Lázadó ősenek vére azonban egyszerre csak felpeszül benne s a kormánynak a megyét felforgató radikális tervei ellen agitációt kezd felesége nagy megbotránkozására. Ezalatt miniszteri fogalmazó, fia, a másik lázadó beleszeret egy szegény leányba és visszautasítja az anyja által kínált előkelő házasságot. Lemond állásáról, feleségét hazaviszi a tündérfa őszi kuriába, hol azonban nem marad egy-két évvel tovább, mert apja miniszter, ő meg főispán lesz. Anyja, kit egy könnyelmű rokona anyagi romlásba döntött, szintén kibékül velük.

Ezt az egyszerű történetkét a szerző nem kis írói készséggel beszéli el. A fiatalok szerelmi idillje kedves, az öreg inas (szintén tündérfa rokon), aki nemcsak szolgálja, hanem barátja is urainak, jól rajzolt alak; a környezetrajz: a megyei székváros s az eredeti somogyi falu: színes háttere a mesének. Ezek a jótulajdonságai, valamint a szerzőnek jó magyar érzése és szép magyar nyelve sikerült és ajánlható ifjúsági olvasmánnyá teszik a kis regényt.